

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Факультет психології

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

ПСИХОЛОГІЯ

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

для освітніх програм педагогічних спеціальностей

Київ – 2025

Укладачі програми:

Тетяна АНДРУЩЕНКО, доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Ірина БУЛАХ, доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Валентина ВОЛОШИНА, доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Леся ВОЛЬНОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психосоматики та психології здоров'я факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Наталія ГУЗІЙ, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Любов ДОЛИНСЬКА, кандидат психологічних наук, професор, професор кафедри соціальної психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Людмила ЛУПІЙКО, кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Таїсія ЛИСЯНСЬКА, кандидат психологічних наук, професор, професор кафедри соціальної психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Ольга СИДОРЕНКО, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психосоматики та психології здоров'я факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Алла ФЕДОРЕНКО кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова

Рецензенти:

Володимир ЧЕРНОБРОВКІН, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Людмила ТЕРЕЩЕНКО, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології навчання Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «27» серп 2025 року, протокол № 11.

Затверджено на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова «28» серп 2025р., протокол № 1.

I. Пояснювальна записка

Програма навчальної дисципліни «Психологія» укладена відповідно до програм професійної підготовки фахівців освітнього ступеня *бакалавр* педагогічних спеціальностей.

Метою навчальної дисципліни «Психологія» (в руслі загальної, вікової, педагогічної, спеціальної та соціальної психології) є забезпечення формування у майбутніх вчителів закладів загальної середньої освіти загальних і фахових компетенцій щодо ефективної міжособистісної взаємодії й роботи в команді, врахування в освітньому процесі вікових та індивідуальних особливостей учнів, використання стратегій роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки й я-ідентичності, організації пізнавальної діяльності учнів з врахуванням їх особистісних пізнавальних спроможностей, емоційно-вольової сфери, потреб та формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною

II. Орієнтовний план навчальної дисципліни

№ з/п	Назва навчальної дисципліни, шифр за навчальним планом та кількість кредитів ЄКТС ПП 1.01 6 кредитів ЄКТС	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	лекції	семінарські	практичні	СРС	Аудиторні	лекції	семінарські	практичні	СРС
	Разом:	68	36	14	8	112	18	10	4	4	162

III. Зміст навчальної дисципліни

Модуль I. Вступ до психології

- Предмет, завдання, структура, проблеми сучасної психології. Історія розвитку загальної психології.** Предмет психології як науки. Структура, завдання та стан сучасної психології. Структура психологічних явищ. Значення психологічних знань для навчання і виховання дітей. Місце психології в системі наук. Диференціація психології на окремі наукові галузі. Основні етапи історії психології; школи, концепції, напрями у психології. Історія психологічної думки в Україні. Природа психічного з точки зору категорії відображення. Мозок і психіка: принципи і загальні механізми зв'язку. Функції психічного та їх представлення (локалізація) в головному мозку. Співвідношення понять норми і здоров'я у сфері психічної і психофізіологічної діяльності людини. Проблема станів між нормою і патологією. Психічна адаптація і дезадаптація. Способи взаємодії індивіда і середовища.
- Розвиток психіки у філогенезі. Свідомість та самосвідомість людини.** Проблеми антропогенезу та розвиток форм відображення у живій і неживій природі. Розвиток психіки у філогенезі: стадії та рівні розвитку форм психічного відображення за К.Е.Фабрі. Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин. Психіка і свідомість. Суспільно-історичний характер свідомості. Розвиток свідомості та її структура. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини.
- Методи дослідження загальної психології.** Теоретико-методологічні основи психологічної науки: методологія, принципи, методи дослідження. Основні етапи психологічного дослідження. Характеристика конкретних методик психологічного дослідження організаційні (порівняльний, лонгітюдний, комплексний); інтерпретаційні

(генетичний, структурний); методи кількісної та якісної обробки даних (методи математичної статистики); емпіричні методи (основні та допоміжні, експериментальні і неекспериментальні, діагностичні).

Змістовий модуль II. Пізнавальна та емоційно-вольова сфери людини

1. Відчуття. Поняття про відчуття: відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі. Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори. Адекватні і неадекватні подразники. Класифікація та види відчуттів: дистантні (зорові, слухові, нюхові), контактні (смакові, больові, тактильні); екстероцептивні; інтероцептивні (органічні відчуття); пропріоцептивні (кінестетичні, статичні). Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibiliзація, синестезія, контраст, індукція. Властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація.

2. Сприймання. Поняття про сприймання. Природа сприймання. Взаємозв'язки аналізаторів у процесі сприймань. Фізіологічні основи сприймань. Роль моторних компонентів у сприйманні. Сприймання як дія. Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань (предметність, цілісність, структурність, контактність, осмисленість, категоріальність, вибірковість, аперцепція, динамічний стереотип, установка). Ілюзії, галюцинації та їх причини. Класифікація і види сприймань: за провідним аналізатором (зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові, статичні, кінестетичні); за формами існування матерії (простору, руху, часу). Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

3. Пам'ять. Поняття про пам'ять. Пам'ять людини (довільна, логічна, опосередкована) і тварини (генетична, механічна). Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю. Природа пам'яті: теорії і закони пам'яті. Класифікація і види пам'яті: за часом збереження матеріалу (миттєва, короткочасна, оперативна, довготривала, генетична); за домінуючим аналізатором (зорова, слухова, тактильна, смакова, нюхова); за змістом того, що запам'ятовується і відтворюється (образна, словесно-логічна, рухова, емоційна); за характером участі волі в процесах запам'ятовування і відтворення матеріалу (мимовільна і довільна). Процеси і закономірності пам'яті: запам'ятовування (мимовільне – довільне, механічне – логічне, оперативне).

4. Мислення. Поняття про мислення. Зв'язок мислення з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини. Теорії мислення, його фізіологічна основа. Коротка історія розвитку психології мислення. Функціонально-операційна сторона мислення. Мисленнєві дії і операції (порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація). Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу: поняття (родові і видові; загальні, збірні та одиничні; конкретні та абстрактні; категорії, зміст та об'єм поняття; визначення); судження (поодинокі, часткові, загальні; про існування чи неіснування певних об'єктів; про властивості об'єктів; про відношення об'єктів; прості і складні; стверджувальні і заперечні; тотожно істинні і тотожно хибні; здійсненні і нездійсненні); умовисновки (індуктивні і дедуктивні; міркування, силогізм, висновок, аналогія); Мислення як діяльність: процес розв'язання задач. Класифікація та види мислення: за змістом (наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне); за змістом завдань (технічне, наукове, художнє); за характером завдань (практичне, теоретичне, інтуїтивне, аналітичне); за ступенем новизни і оригінальності (репродуктивне і продуктивне); реалістичне, аутистичне, егоцентричне. Індивідуальні відмінності у мисленні людини (глибина – поверховість, послідовність – непослідовність, самостійність – несамостійність, критичність – некритичність, гнучкість – негнучкість, швидкість – повільність). Інтелект людини за Р.Мейлі (логічно-формальний, наочно-

конкретний, аналітично-рецептивний, комбінаторно-творчий, сприйнятливо-тонкий, загострено – спрямований).

5. Уява. Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес. Фізіологічна основа уяви. Процеси, основні прийоми створення образів уяви (акцентування, гіперболізація, аглютинація, типізація, схематизація, аналогія). Класифікація та види уяви: у зв'язку із застосуванням волі (активна – довільна; пасивна – мимовільна); залежно від характеру діяльності людини (продуктивна – творча; репродуктивна – відтворююча); за змістом (художня, технічна, наукова). Мрія, фантазія, сновидіння, галюцинація. Функції уяви (уявлення дійсності в образах; регулювання емоційних станів; участь в довільній регуляції пізнавальних процесів і станів; формування внутрішнього плану дій). Індивідуальні особливості уяви (широта, змістовність, сила, яскравість, повнота, стійкість, різносторонність, реалістичність, дієвість). Уява та органічні процеси. Идеомоторні акти. Ятрогенії та дидактогенії. Уява і творчість. Роль уяви в різних видах діяльності (науковій, технічній, художній). Уява і педагогічна діяльність.

б. б) емоційно-вольова сфера людини

6. Емоції та почуття. Поняття про емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів. Психологічні теорії емоцій, їх фізіологічна основа (еволюційна теорія Ч.Дарвіна, теорія У. Джеймса-Ланге, теорія Кеннона-Барда, активаційна теорія Ліндсея-Хебба, теорія когнітивного дисонанса Л. Фестінгера, теорія С. Шехтера, інформаційна теорія П.В. Сімонова). Види емоцій: прості і складні, вроджені і набуті. Види почуттів: моральні, інтелектуальні, естетичні. Форми переживання емоцій і почуттів: афекти, настрої, стрес, пристрасті, потяги. Емоційні стани (страх, тривога, сором, гнів, роздратування, радість та ін.)

2. Воля. Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі (спонукальна і гальмівна; спрямовувальна і регулювальна). Теорії волі (інтелектуалістична, емоційна, волюнтаристична). Природа волі (реактивна, рефлекторна, мотиваційна, регуляційна, “вольового вибору”). Історія розвитку уявлень про волю. Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція поведінки: внутрішня і зовнішня. Внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний) локус контролю. Критерії вольової поведінки. Вольові дії (довільні і мимовільні). Простий і складний вольовий акт. Основні фази (структура) складної вольової дії. Потяг, бажання, хотіння як форми прояву волі.

3. Увага. Поняття про увагу. Функції уваги. Види уваги: мимовільна (пасивна) і довільна (активна), післядовільна; природна і соціально-обумовлена; безпосередня і опосередкована; чуттєва, інтелектуальна, моторна. Форми уваги: зовнішня і внутрішня; колективна, групова, індивідуальна. Властивості уваги: спрямованість, зосередженість, стійкість, тривалість, концентрація, інтенсивність, коливання (флуктуація), розподіл, переключення, обсяг, широта, активність. Порушення об'єму, спрямованості уваги, надмірна тугорухливість, виснажуваність уваги. Розвиток уваги у дітей, запобігання з неухильністю.

Змістовий модуль III. Індивідуально-психологічні властивості особистості

1. Психологічна характеристика діяльності та активності людини. Діяльність як психологічна проблема. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності. Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності. Соціально-психологічний аспект діяльності. Діяльність як психофізіологічний процес: психічні процеси та досвід людини (знання, уміння, навички, звички). Зміст і структура активності і діяльності: потреба, мотив, завдання, дія (операція), результат, контроль і оцінка. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація. Види людської діяльності (спілкування, гра, навчання, праця); їх освоєння і розвиток.

2. Психологія особистості та індивідуальності. Поняття особистості в психології. Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальної взаємодії. Основні періоди в історії вивчення та дослідження особистості (філософсько-літературний, клінічний, власне експериментальний). Типи теорій особистості: психодинамічні, соціодинамічні, інтеракціоністичні, експериментальні, неекспериментальні; структурні, динамічні.

Природа особистості в психологічних теоріях: особистість в описовій психології В.Дільтея та Е.Шпангера; типологія особистостей О.Ф.Лазурського; фрейдизм і неофрейдизм (психоаналітичні теорії особистості: З.Фрейд, К.Юнг, А.Адлер, К.Хорні, Е.Фромм, Г.Салліван та ін.); "епігенетична" теорія розвитку особистості Е.Еріксона; гуманістичні теорії особистості (К.Роджерс, А.Маслоу, Ф.Перлс, Ш.Бюлер); теорія особистісних рис (Г.Олпорт, Р.Кеттелл); теорії особистості у французькій соціальній школі (Є.Дюркгейм, П.Жане, К.Левін та ін.); теорія соціального навчання (біхевіоріальна модель Б.Скіннер, А.Вейс, У.Хантер, К.Лешлі); особистість у логотерапії В.Франкла; особистість у концепціях вітчизняних психологів (Л.І.Божович, Г.С.Костюк, Т.М.Титаренко).

Склад і структура особистості: спрямованість особистості, що визначає її активність і діяльність); індивідуально-психофізіологічні властивості особистості (статеві, вікові особливості, патологічні зміни, темперамент); соціально-психофізіологічна характеристика особистості (психічні процеси, стани, властивості, характер); соціально-генетичний аспект особистості (задатки, здібності, досвід людини).

Свідоме і несвідоме в структурі особистості. Самосвідомість. "Я-концепція" та її компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Самооцінка – центральний компонент "Я-концепції": за рівнем (висока, середня, низька); за співвіднесенням з реальними успіхами (адекватна, неадекватна); за особливістю функціонування (конфліктна, безконфліктна). Рівень домагань. Самоповага.

Формування та розвиток особистості. Шляхи, умови, фактори особистісного зростання. Особистість як суб'єкт і об'єкт навчання, виховання і самотворення. Стадії розвитку особистості за Е.Еріксоном.

3. Психологія спілкування. Мова і мовлення. Поняття про спілкування. Засоби спілкування: мова і мовлення в психічному розвитку людини. Невербальні засоби спілкування, їх роль у професійній діяльності особистості. Фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності. Види мови і мовлення: монологічне, діалогічне; усне, письмове; внутрішнє, зовнішнє. Елементи мови і мовлення. Функції мови і мовлення: експресивна, змістова. Функції спілкування: регулювання спільної діяльності; пізнання і формування свідомості людини; самовизначення індивіда. Форми спілкування: анонімне; функціонально-рольове; педагогічне. Ефективність та стилі спілкування ("спільна творчість", "дружня прихильність", "загравання", "залякування", "дистанція", "менторський"). Оволодіння навичками спілкування. Патопсихологія мовлення. Розлади мовлення (афазії, дизартрії, мутизм).

4. Психологія міжособистісного спілкування. Сприймання і розуміння людьми один одного як аспект міжособистісного спілкування. Взаємини та ставлення. Функції спілкування (комунікативна, перцептивна, інтерактивна). Взаємний вплив та пізнання в процесі міжособистісного спілкування. Типові труднощі і техніка міжособистісного спілкування. Кризи і конфлікти в житті людини. Класифікація груп у психології. Рівні соціально-психологічного розвитку груп. Вплив групи на особистість та особистості на групу. Референтні групи і особистість. Проблема конформізму і нонконформізму.

5. Темперамент та характер особистості. Поняття про темперамент. Історія розвитку вчення про темперамент. Фізіологічні основи темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і

темперамент. Психологічна характеристика та властивості типів темпераменту: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік. Особистість і темперамент: проблеми виховання, навчання і професійної діяльності.

Поняття про характер. Природні і соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Провідні риси характеру (емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні (інтелектуальні), морально-ціннісні; мотиваційні). Акцентуації рис характеру. Класифікація: за тілесною конституцією людини Е.Кречмера (атлетичний, пікнічний, астеничний); типологія соціальних характерів Е.Фромма ("мазохіст-садист", "руйнівник", "конформіст-автомат"); підліткові акцентуації А.Є.Лічко (гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астеноневротичний, сензитивний, психастеничний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний, нестійкий, конформний); за характером манери спілкування К.Леонгарда (гіпертимний, дистимний, циклоїдний, збудливий, застрягаючий, педантичний, тривожний, емотивний, демонстративний, екзальтований, екстравертований, інтровертований). Патологічні характери особистості.

7. Здібності особистості. Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей. Структура здібностей: загальні та спеціальні здібності. Здібності, обдарованість, талант, геніальність, майстерність. Формування та розвиток здібностей.

Модуль IV Психологія розвитку та вікова психологія

I. Теоретичні основи вікової психології. Предмет вікової психології та предмет психології вікового розвитку: спільне і відмінне у їхньому змісті. Завдання вікової психології. Методологічні завдання (рушійні сили психічного розвитку людини; співвідношення навчання і розвитку; проблема вікової періодизації тощо). Теоретико-пізнавальні завдання (збільшення знань про загальні закономірності та механізми розвитку психіки дитини; розробка понятійного апарату тощо). Практичні завдання (організація оптимальних форм дитячої діяльності та спілкування; проблема психологічної допомоги в періоди різних вікових криз; гуманізація навчально-виховного процесу; проблема «важких дітей» у віковій психології). Методологічні принципи та методи вікової психології. Класифікація методів вікової психології. Група методів за метою і задачами дослідження: 1) описові (не експериментальні) - спостереження, бесіда, анкета, вивчення продуктів діяльності; 2) діагностичні (вимірювальні) – тести, діагностичні шкали; 3) пояснювальні (експериментальні) - природний, лабораторний, моделюючий експерименти; 4) перетворюючі (формуючі) – психолого-педагогічний експеримент. Група методів за організацією дослідження - поздовжній зріз (лонгітюдний метод), поперечний зріз, комплексне дослідження. Поняття розвитку: форми, властивості, критерії та закони розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку людини. Основні закономірності психічного розвитку дитини: нерівномірність, дискретність, інтеграція психіки, пластичність і можливість компенсації. Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку. Генотип та вроджені якості організму. Дозрівання як передумова психічного розвитку. Біогенетичний та соціогенетичний підходи до розвитку психіки дитини. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Спадковість і патологія. Сутність психічного дизонтогенезу як атипового психічного розвитку людини, його види, причини, закономірності, механізми формування системних порушень психіки.

II. Психічний розвиток дитини від народження до вступу в школу. Пренатальний та постнатальний період розвитку. Криза новонародженості. Фаза новонародженого. Соціальна ситуація розвитку новонародженого: дитина психологічно злита з матір'ю, єдність "Дорослий → Дитина". Основні новоутворення: розвивається акт сприймання, з'являється наслідування та акт пізнання, зорові та слухові зосередження, активний інтерес до оточення, комплекс поживлення (емоційна і рухова реакція на обличчя матері). Основна суперечність: дитина

психологічно злита з матір'ю, але не має засобів для спілкування з дорослими. Криза першого року життя.

Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Психологічне усвідомлення себе. Пізнання світу предметів за допомогою дорослого. Спілкування з ровесниками та дорослими. Розвиток предметної діяльності. Продуктивна і репродуктивна діяльність. Формування символічної репрезентації дійсності. Оволодіння мовленням як головне новоутворення раннього дитинства. Особливості розвитку психічних пізнавальних процесів у ранньому дитинстві. Формування особистості дитини раннього віку. Основні психологічні новоутворення: наочно-дійове мислення, мовне спілкування, поява самосвідомості, комплекс «Я сам». Психологічні особливості кризи трьох років. Психічний розвиток дитини в дошкільному віці. Загальна характеристика анатомо-фізіологічних особливостей дошкільника. Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність. Чотири рівні розвитку гри у дітей 3-6 років. Особливості спілкування дошкільника з ровесниками. Ситуативно-ділова форма спілкування. Позаситуативно-ділова форма спілкування у старших дошкільників. Психологічні новоутворення дошкільного віку: підпорядкованість мотивів, децентрація мислення, поява самооцінки, статеві ідентифікація, усвідомлення себе в часі, внутрішні етичні інстанції, виникнення усвідомлення та узагальнення своїх переживань. Порушення психіки при аутичних розладах

III. Працездатність молодших школярів. Проблеми психологічної адаптації до умов шкільного життя. Причини появи шкільної дезадаптації: сам процес навчання; особливості взаємин із учителем та однокласниками; особливості виховання в сім'ї; вроджені особливості центральної нервової системи, підвищена сенситивність. Учіння діяльність як провідний вид діяльності молодшого школяра. Структура учіння учня молодших класів. Оцінка і оцінювання. Вплив сформованості основних компонентів учіння на успішність учнів. Основна суперечність віку: відставання морального розвитку від інтелектуального. Психологія підлітка. Особливості психофізіологічного розвитку підлітка. Статеве дозрівання. Вплив статевого дозрівання на появу почуття власної дорослості та інтересу до представників протилежної статі, пробудження нових романтичних почуттів і переживань. Інтенсивний фізичний і фізіологічний розвиток. Перебудова моторного апарату. Соціальна ситуація розвитку підлітка. Теоретичні підходи до проблеми „кризи” в підлітковому періоді. Переорієнтація зі спілкування з дорослими на спілкування з ровесниками. Перебудова взаємин із дорослим. Емансипація дитини від батьків. Спілкування з однолітками як провідна діяльність підліткового віку. Новоутворення підліткового періоду: почуття дорослості, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, прагнення до самоствердження, моральний характер самосвідомості, вміння підпорядковуватись нормам колективного життя. Початкові поведінкові прояви психічних захворювань. Акцентуації характеру підлітка.

IV. Психологія розвитку від юності до дорослості. Соціальна ситуація розвитку старшокласника. Загострена потреба юнацтва зайняти позицію певної соціальної групи. Поява дорослих ролей і обов'язків: старшокласники отримують паспорт, несуть відповідальність за правопорушення, із 17-ти років мають право взяти шлюб. Громадянська позиція, обумовлена появою нової соціальної ситуації „Я і суспільство”. Розвиток особистості в період ранньої юності. Поява важливих особистісних якостей: усвідомленість, самостійність, незалежність. Центральні новоутворення: професійне і особистісне самовизначення – потреба юнаків зайняти внутрішню позицію дорослої людини, визначити себе у світі, тобто зрозуміти себе і свої можливості разом із усвідомленням себе як члена суспільства, свого місця і призначення в житті. Формування потреби в трудовій діяльності. Загальна характеристика дорослого періоду життя. Дорослість як предмет психологічного дослідження. Біологічні, психічні, духовні аспекти життя людини. Фактори і закономірності розвитку дорослого. Психічна зрілість: зміст і структура. Проблеми періодизації психічного розвитку дорослої людини. Періоди і фази дорослості. Анатомо-фізіологічні особливості дорослості. Психосоціальний та пізнавальний розвиток дорослості. Проблема психічного здоров'я. Кризи дорослості:

спустошеності, безперспективності, здоров'я, значущих стосунків, особистісної автономії, самореалізації, життєвих помилок.

Модуль V . Педагогічна психологія

1. Психологія навчання

Поняття про предмет, завдання і методи педагогічної психології. Поняття про навчання та його співвідношення із научінням, учінням, освітньою діяльністю учнів.

Навчання та його психологічні механізми (довизначення задачі, рефлексії, зворотного зв'язку). Види навчання – за предметами; за психологічною задачею (теоретичне, практичне, образне); за способом організації (ілюстративне, проблемне, програмоване, сугестопедичне, знаково-контекстне, розвивально-модульне). Характеристика психологічних теорій розвивального навчання. Научіння та його рівні (рефлекторний та когнітивний). Форми научіння (імпринтинг, умовно-рефлекторне научіння, оперантне научіння, вікарне научіння, вербальне).

Освітня діяльність та її структура, сутність і психологічне значення кожного з компонентів учіння – мотиваційного (мотиваційні чинники пізнавальний інтерес), орієнтаційного (учбові задачі), операційно-виконавського (учбові дії), рефлексивно-оцінного (контролю та самоконтролю, оцінювання та самооцінювання). Психологічні основи оволодіння учнями змістом учбової діяльності (формування знань, умінь, навичок).

II Психологія виховання

Психологічний смисл вихованих процесів в умовах цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості людини та її соціалізації. Характеристика психологічних механізмів формування особистості (фізіологічних, соціальних, психолого-педагогічних).

Культура особистості, її позиції, вчинки як об'єкти психологічного впливу. Класифікації виховних впливів. Переконавання, навіювання, наслідування, ідентифікація, рефлексія як психологічні механізми виховного впливу.

Психологічні критерії, показники та рівні вихованості особистості, її вікові аспекти.

Психологічні основи самовиховання та перевиховання.

Психологічні особливості виховання дітей з нестандартною та асоціальною поведінкою.

III. Психологія педагогічної праці

Педагогічна праця як психогенний вид людської діяльності та специфічна професія. Педагогічні працівники як провідні суб'єкти освітнього процесу. Сутнісні характеристики педагогічної діяльності. Психологічна структура педагогічної діяльності та її функціональний склад.

Особистість педагога, його професійно важливі якості, здібності. Психологічна характеристика мотиваційно-ціннісної, когнітивної, афективної та конативної сфер особистості педагогічного працівника.

IV Проблеми навчання і виховання дітей з особливими потребами розвитку в умовах диференційованого навчання та інклюзивної освіти

Загальна характеристика системи спеціальної, інклюзивної освіти як засобу соціальної, педагогічної інтеграції дітей з вадами розвитку. Основні вимоги до організації інклюзії та її провідні моделі, труднощі їх впровадження.

Поняття про комплексний психолого-педагогічний медико-соціальний супровід інклюзивного навчання дитини з особливостями психічного розвитку

Загальна психологічна характеристика навчання та виховання дітей із порушенням слуху, зору, мовленнєвого розвитку, емоційно-вольової та конативної сфер (аутизм, сдуг), вадами опорно-рухового апарату (ДЦП), розумового розвитку та ЗПР, синдромом дефіциту уваги і гіперактивності, складних порушень розвитку.

Модуль VI. Соціальна психологія

І. Науково-методологічні основи соціальної психології. Особистість та її соціалізація.

Предмет, завдання, методологія та методи соціальної психології, історичні аспекти її еволюції. Проблема особистості у соціальній психології. Особистість як біо-психо-соціальна система. Соціальна структура особистості, її основний зміст як сфер діяльності, спілкування, самосвідомості. Поняття про соціальний статус, роль, позицію, спрямованість особистості, її соціальні настанови та диспозиції.

Соціалізація особистості, методологічні підходи до її визначення. Макро-, мезо-, мікро- чинники соціалізації особистості. Способи та стадії соціалізації.

II. Психологія соціальних груп

Поняття про великі соціальні групи та їх різновиди й особливості. Приналежність людини до великих соціальних груп як основа набуття відповідного типу ментальності – національної, професійної, релігійної, культурної тощо. Педагогічні працівники як специфічна соціальна група фахівців, які забезпечують освітній процес у різних видах та рівнях закладів освіти. Соціально-психологічна характеристика особливостей субкультури та ментальних властивостей освітян.

Поняття про малі соціальні групи, їх види та особливості. Міжособистісний характер взаємодії людей у малих соціальних групах. Проблема лідерства у малих соціальних групах та керівництва ними, їх стилі. Рівні розвитку малих соціальних груп від формальних і стихійних до формування колективу та команди.

IV. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Варій М. Й. Психологія особистості : К. : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
2. Вікова та педагогічна психологія / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огородійчук та ін. . К. : Просвіта, 2009. 426 с.
3. Загальна психологія. Хрестоматія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. К. : Каравела, 2008. 608 с.
4. Загальна психологія / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огородійчук та ін. – К. : Просвіта, 2005. 464 с.
5. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія. Київ : Академія. 2020. 224 с.
6. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія. Навч. посібник. Київ: Каравела, 2019. 264 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія . К.: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
8. Морозов С. М., Музичко Л. В., Тімакова А. В. Психодіагностика: тести. Методика та практики застосування . К., 2004. 221 с.
9. Москаленко В. В. Соціальна психологія . К. : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
10. Поліщук В.М. Віковий кризовий розвиток людини: від народження до дорослості: навчальний посібник. Суми: ПФ «Вид-во «Університетська книга», 2020. 459с.

Інформаційні ресурси:

www.ebooktime.net,

www.posibnyky.vntu.edu.ua

<https://www.coursera.org/learn/introduction-psychology>

<https://www.coursera.org/learn/social-psychology>

<https://www.coursera.org/learn/positive-psychology>

<https://www.coursera.org/learn/social-pedagogy-europe>

<https://www.coursera.org/learn/teacher-sel-programs>

<https://www.coursera.org/learn/mindfulness-para-ser-mas-efectivo>

<https://www.coursera.org/learn/mindfulness-and-well-being-peace-in-peace-out>

<https://www.coursera.org/learn/troubles-spectre-autisme-diagnostic>

https://courses.prometheus.org.ua/courses/KUBG/Psy101/2014_T1/about

https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+CTFT102+2018_T3/about

https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:EWC+DS101+2021_T1_3/about

1. Сайт наукової бібліотеки НПУ імені М.П. Драгоманова. Розділ «Психологія». URL: <https://lib.npu.edu.ua/search-form?searchword=%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F&searchphrase=all>
2. Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Наукова періодика (пошук за ключовими словами). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20
3. Світова цифрова бібліотека. Розділ «Психологія». URL: <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library/?q=psychology>
4. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок. URL: <https://www.twirpx.com>
5. Directory of Open Access Books. URL: <https://www.doabooks.org>

Рецензія
на навчальну програму
«Психологія»

Навчальна програма дисципліни «Психологія» є актуальною та змістовною, розробленою відповідно до чинних нормативних вимог у сфері вищої освіти та орієнтованою на формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про закономірності функціонування психіки людини, особливості її розвитку, поведінки та міжособистісної взаємодії.

Метою навчальної програми є формування у студентів системи базових психологічних знань, розвиток умінь аналізувати психічні явища, застосовувати психологічні знання у професійній діяльності та повсякденному житті, а також формування навичок самопізнання, саморегуляції та ефективної комунікації.

Зміст програми структуровано логічно та послідовно. Вона охоплює основні розділи психологічної науки: загальну психологію, психологію особистості, вікову та педагогічну психологію, соціальну психологію, психологію спілкування, психологію емоцій та мотивації. Тематика програми відповідає сучасному рівню розвитку психологічної науки та забезпечує фундаментальну підготовку здобувачів освіти.

У програмі чітко визначено очікувані результати навчання, які передбачають формування здатності розуміти основні психологічні поняття, категорії та закономірності; аналізувати поведінку людини та особливості її психічної діяльності; застосовувати психологічні знання у професійній взаємодії; використовувати ефективні засоби комунікації; здійснювати самоспостереження та саморефлексію; дотримуватися етичних норм у роботі з людьми.

Позитивною рисою програми є поєднання теоретичного матеріалу з практичними заняттями, що сприяє кращому засвоєнню знань та розвитку професійно важливих умінь. Практичні завдання, тренінгові вправи, аналіз психологічних ситуацій та тестові методики забезпечують прикладну спрямованість дисципліни.

Програма враховує сучасні тенденції розвитку психологічної науки, зокрема питання емоційного інтелекту, стресостійкості, психологічного благополуччя, розвитку критичного мислення та навичок ефективної взаємодії.

Навчально-методичне забезпечення програми є достатнім і включає рекомендовану основну та додаткову літературу, методичні матеріали для самостійної роботи, завдання для поточного та підсумкового контролю знань.

Навчальна програма дисципліни «Психологія» відповідає сучасним вимогам до організації освітнього процесу, має чітку структуру, актуальний зміст і забезпечує формування у здобувачів освіти необхідних знань, умінь та компетентностей.

Рецензент:

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник
лабораторії психології навчання
Інституту психології імені Г.С. Костюка

Вчений секретар
НАПН України
Інституту психології
імені Г.С. Костюка
НАПН України

Людмила ТЕРЕЩЕНКО

